

OSMANLI DEVLETİ'NDEKİ RUMLARIN TİCARET EĞİTİMİNE BAKIŞ AÇISI; İSTANBUL - HEYBELİADA RUM TİCARET MEKTEBİ İLE MİLLİ LİSANLAR VE TİCARET MEKTEBİ *

Seda Sağlamyürek Taşdemir ¹

ÖZ

Osmanlı Devleti'nde (1299 – 1922) tarihleri arasında birçok cemaat okullar açmıştır. Açılan bu okullarda hiçbir zaman tekdüze bir eğitim verilmemiştir. Okulların programlarına mutlaka mesleki, dini eğitim veren şubeler ya da dersler eklenmiştir. Osmanlı sosyo ekonomik düzeninde tüccar sınıfının gayrimüslimlerden oluşmasından dolayı özellikle dikkat çekilmesi gereken nokta yine bu meslek grubunda okullaşmanın da gayrimüslimler tarafından atılan adımlarla gerçekleşmiş olmasıdır.

Dönemin en iyi ticaret okullarından ve Osmanlı Devleti'nin ilk ticaret okulu olma özelliğini taşıyan Heybeliada Rum Ticaret Mektebi de yine gayrimüslimler tarafından yani Rumlar tarafından 1831 yılında kurulmuştur.

Çağının çok üstünde eğitim sunan Heybeliada Rum Ticaret Mektebi, Rumlar tarafından açılan tek ticaret okulu değildir. Bilhassa ticarete aktif rol oynayan Rumlar, günümüzde adı pek duyulmamış ve üzerine pek bir çalışma yapılmamış olan Milli Lisanlar ve Ticaret Lisesi 'ni de açan cemaattir.

Bu çalışmada Heybeliada Rum Ticaret Mektebi üzerine yapılan çalışmalara ek olarak ticaret okulunun Rumca kaynaklarından elde edilen bilgiler ve okul üzerine yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir. Ek olarak Rumlar tarafından kurulan Milli Lisanlar ve Ticaret Lisesi'nin Rumca ve Fransızca kaynaklarından elde edilen bilgilerle okul tanıtılmaya çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rumlar, Ticaret eğitimi, Heybeliada Rum Ticaret Mektebi, Milli Lisanlar ve Ticaret Lisesi.

Jel Kodu: A20, J15, N0, N7, I21

* Bu çalışma, 14-16 Ekim 2021 tarihleri arasında Trabzon'da gerçekleştirilen 2. Uluslararası Muhasebe ve Finans Tarihi Kongresi'nde sözlü olarak sunulmuş bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

¹ Dr., saglamyurekseda@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-1162-9037.

Atıf (Citation): Taşdemir, S. S. (2021). Osmanlı Devleti'ndeki Rumların Ticaret Eğitimine Bakış Açısı; İstanbul - Heybeliada Rum Ticaret Mektebi ile Milli Lisanlar ve Ticaret Mektebi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*(2021 Özel Sayı), 155-176.

**PERSPECTIVES OF THE GREEKS IN THE OTTOMAN EMPIRE TO
TRADE EDUCATION; ISTANBUL – THE GREEK TRADE SCHOOL OF
HEYBELIADA HALKI / NATIONAL LICENSES AND TRADE HIGH SCHOOL**

ABSTRACT

Many congregations and state schools opened in the Ottoman Empire (1299 – 1922). In these opened schools, a uniform education was never given. Branches or courses providing vocational and religious education were added to the programs of the schools. Since the merchant class was composed of non-Muslims in the Ottoman socio-economic order, the point that should be especially noted is that the schooling in this occupational group also took place with the steps taken by non-Muslims.

Heybeliada Halki Greek Commercial School, which is one of the best trade schools of the period and the first trade school of the Ottoman Empire, was also founded by non-Muslims, namely the Greeks. Heybeliada Greek Trade School, which offers education far ahead of its time, is not the only trade school opened by the Greeks. Especially the Greeks, who play an active role in trade, are the community that opened the National Languages and Trade High School, whose name is not heard much these days and not much work has been done on it.

In this study, in addition to the studies on the Greek Commercial School in Heybeliada, the information obtained from the Greek sources of the trade school and the studies on the school were evaluated. In addition, the school tried to be introduced with the information obtained from the Greek and French sources of the National Languages and Trade High School founded by the Greeks.

Keywords: Greeks, Trade education, Heybeliada Greek Trade School, National Languages and Trade High School.

Jel Code: A20, J15, N0, N7, I21

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti millet sistemi ile yönetilen ve dini inançlara göre müslüman/gayrimüslim olarak şekillenen bir devlettir. Farklı dini inanca sahip milletler, devlet içerisinde serbest bırakılarak idari, siyasi, mali ve ticari alanlarda yer almalarına olanak tanınmıştır.

Duman'a göre Osmanlı Devleti'nde iktisadi faaliyetlerin devletin alanı dışında bırakılması sadece basit bir etkinlik olarak görülmesinden kaynaklanmamaktadır. Osmanlı'nın kendine özgü olan teokratik yönetim anlayışında merkeze karşı yükselecek her türlü oluşumun önünün kesilmesi gerektiği düşünülmüştür. Bu durumda sadece gayrimüslimlerin iktisaden yükselmelerini sağlamamış, aynı zamanda müslümanların sivil bir oluşuma yönelmelerinin de önü kesilmek istenmiştir. Dolayısıyla Osmanlı'nın müslüman tebaasından olanların ticari faaliyetlerde bulunma istemleri doğrudan devlet nezdinde engellenmiştir (Duman, 2007: 36,37).

Osmanlı ekonomisinin uzantısı olan ticaretin büyük bir çoğunluğunun gayrimüslim halka bırakılmasının etnik iş bölümü oluşturulmak istenmesinden kaynaklandığını düşünen araştırmacılar bulunmaktadır. Bu düşüncenin yanı sıra müslüman halkın hakim millet statüsünde görülüp tarımsal faaliyetlerde ön plana çıkarıldığını, önemsenmeyen sanayi ve ticaretin ise gayrimüslim halka bırakıldığını düşünenleri eleştiren araştırmacılar da bulunmaktadır (Sağlamyürek, 2014: 28).

Her ne kadar bu konuda tartışmalar devam etse de gayrimüslimler, Osmanlı ticarinde çok uzun yıllar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet dönemi kadar geçen süreçte ticari hayatı ve uzantılarının belirli gayrimüslim gruplar arasında şekillenmesi de bu alanda açılan okullara yansımıştır. Bu anlamda açılan ve Osmanlı'nın ilk özel ticaret mektebi sayılabilecek okul Elen Ticaret Okulu ya da başka bir adıyla Heybeliada Rum Ticaret Mektebi'dir. 1831 yılında Sultan II. Mahmut döneminde zengin Rum tüccarlar ve bankerler tarafından kurulan okul, bu alanda kurulan birçok okula örnek teşkil etmiştir.

Özellikle II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Rum okullarındaki artış, ticaret okullarının açılmasına etki etmiştir. 1905 yılında kapatılan Elen Ticaret Okulu'ndan 4 sene sonra 1909 yılında Milli Lisanlar ve Ticaret Lisesi kurulmuştur. İstanbul'da bulunmuş olan her iki okulda Rumlara aittir.

2. RUM OKULLARINDA EĞİTİM

Osmanlı Devleti'nde Rumca konuşanların dışında kalan, Sırlar, Bulgarlar, Romenler, Ortodoks Arnavutlar, hatta Türkçe konuşan Karamanlılar "Rum" olarak tanımlanmaktaydı (Işıksal, 1969: 39). Rum Ortodoks cemaatinin başında ise Rum Patriği bulunmaktaydı. Patrik, Rum Ortodoks Kilisesi'nin başı olduğu için hem din hem de yönetimde cemaat lideri aracılığıyla siyasi güce sahipti. Bu sebepten Patrik, Rum cemaati ile ilgili Osmanlı Devleti'ne karşı hukuki, mali ve eğitim kanalında tek sorumlu kişi olmuştur.

Osmanlı Devleti'ndeki Rum okulları, Rum cemaati tarafından kurulup yönetilmenin yanı sıra devlet içerisinde yönetim bağımsızlığına sahiptiler. Fakat Rum Ortodoks Kilisesi'nin ağırlığı okulların üzerinde her zaman hissedilmekteydi.

XIX. yüzyıla kadar geleneksel bir şekilde ilerleyen kilisenin etkinliği, 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile tamamen değiştirilmiştir. Bu Nizamname ile Osmanlı Devleti'nde bulunan tüm okullar iki kısma ayrılmıştır. Yönetim ve idaresi Osmanlı Devleti'ne ait olanlara Mekâtib-i Umumiye, denetimi devlete kuruluşu ve idaresi kişi veya cemaatlere ait olanlar ise Mekâtib-i Hususiye denilmiştir. Mekâtib-i Umumiye yani resmi okullar, iptidai (ilkokul), Rüşdiyye (orta okul), idadi (lise), sultaniye (saray okulu) ve Ali (yüksek okul) olarak beş kısma ayrılırken, Mekâtib-i Hususiye yani özel okullar ise müslim, gayrimüslim (azınlık ve cemaat) ve ecnebi (yabancı) devletler tarafından açılan okullar olmak üzere üç kısma ayrılmıştır (İbnü's- Şeyh Nafi, 2001: 445).

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi 1869 yılında düzenlenmeden önce Rum cemaatinde ortaya çıkan ayrışmalar sonucunda ciddi değişimler olmuş ve bu süreçte 1862 yılında Rum Patrikliği Nizamnamesi düzenlenmişti. Yapılan düzenlemelerle cemaatin işleyişinden sadece ruhban üyeleri değil aynı zamanda cemaatin sivil temsilcilerinden oluşan karma meclis üyelerinin de sorumlu olacağı kararlaştırılmıştır (Eksertzoglou, 2004). Yeni düzenlemeler sayesinde Rum okulları, Patrikhane'nin parçası olmaktan bir nebze olsa kurtularak laik eğitim düzenine geçiş yapmıştır (Davison, 1963).

Rum Patrikliği Nizamnamesi ile Rumlara eğitim alanında laik, din dışı bir kimlik kazandırılmak istenmiştir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Patrikhane'nin yanı sıra Rum

burjuvazisinin de etkisi görülmeye başlanmıştır. Bu iki gücün dengesi zaman içinde Rum burjuvazisinin lehine bir hal almıştır. Fakat İstanbul Rum Filoloji Cemiyeti (Ellinikos Filologikos Sillogos Constantinupoleos) katkıları sayesinde 1880'lerde tamamen dini kurumlar etrafında şekillenmeyen bir eğitim ağı oluşturulmuştur (Anagnostopulu, 1999).

Osmanlı Devleti eğitim sisteminde ise Rumların eğitim kurumlarını açması diğer azınlıklara göre farklılıklar göstermiştir. Bu farklılıklar Rum cemaatine bir bakıma üstünlükler sağlandığını ortaya koymaktadır. Rum cemaati dışındaki cemaatler, okullarını açabilmek için ders programlarını, derslerde okutulacak kitaplarını, öğretmenlerin isimlerini ve diplomalarını, metropolitler tarafından mahalli maarif müdürüne sunmak zorunluluğu ile karşılaşırken, Rum Patrikhanesi'ne bağlı okullar ruhsat alabilmek için yalnızca okulun bulunduğu yer ve derecesini içeren bilgileri sunmaları yeterli görülmüştür (Vahapoğlu, 1992). Bu sayede Rum okullarında ciddi bir artış gözlemlenmiştir.

Rum okullarının artması ile Rum eğitim-öğretiminin niteliği de hızla gelişmiştir. Böylece Rum çocukların daha iyi eğitim beklentisiyle misyoner okullarına gitmeleri engellenmeye çalışılmıştır. Ayrıca Rum burjuvazisinin nitelikli orta sınıf oluşturma çabası ve ticaretle uğraşan Rum tüccarlarının eleman açığı da bu okullarla kapatılmıştır.

Rum burjuvazisi sosyal dönüşümü gerçekleştirmek için en etkili yolun eğitimden geçtiğini düşündüğünden, eğitim-öğretim etkinliklerinde başı çekmeyi sürdürmüştür. Bilim faaliyetlerini yayacak cemiyetler kurup okullar açmış, kitaplar ve çeşitli yayınlarda bulunmuştur. Örneğin, 1870-1880 yılları arasında, Osmanlı Devleti'nde 125 civarında Rum ilim/kültür derneğinin olduğu ve bu sayının ileriki yıllarda artarak ikiye katlandığı bilinmektedir (Ergün, 1996).

Bazı yıllar itibariyle İstanbul ve taşra illerinde bulunan Rum okul türü ve öğrenci sayıları aşağıdaki Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 1: İstanbul'da bulunan Rum Okulu türü ve Öğrenci sayıları (1893)

Türü	Okul Sayısı	Kız	Erkek	Toplam
İptidai	91	5291	9212	14503
Rüşdiyye	59	4854	8171	13025
İdadi	10	632	1690	2322
Toplam	160	10777	19073	29850

Osmanlı Devleti'nde 1902-1903 yıllarında Ankara, Adana ve İstanbul dışındaki yerlerde ise, 821 Rum okulu ve bu okulların -Edirne ve Erzurum hariç- 44025 erkek ve 12911 kız öğrencisi vardır. 1905-1906 eğitim yılında ise Adalar ve Anadolu'daki Rum okulları 1496, öğrenci sayısı da 119690'dır. İstanbul ve Edirne'de ise farklı düzeylerde 602 okul ve 51909 öğrenci bulunmaktadır (Ergün, 1996).

Tablo 2: Taşra İllerdeki Rum Okulu Türü ve Sayısı (1908)

Türü	Gece (Yatılı)			Gündüz			Toplam
	Erkek	Kız	Karma	Erkek	Kız	Karma	
İptidai	2	1	-	742	197	647	1589
Rüşdiyye	1	2	-	110	31	49	193
İdadi	7	2	-	19	6	5	39
Dârümuallimîn	1	-	-	-	-	-	1
Ruhban Mektebi	1	-	-	-	-	-	1
Toplam	12	5	-	871	234	701	1823

Tablo 2’deki karma eğitim günümüz anlamında kız ve erkek öğrencilerin aynı sınıfta beraber eğitim aldığı gibi düşünülmemelidir. Buradaki karma eğitim kız ve erkek öğrencilerin aynı kurumda fakat ayrı sınıflarda eğitim gördüğünü göstermektedir. Osmanlı Devleti’nde günümüz koşullarındaki gibi bir karma eğitim söz konusu değildir (Güçtekin, 2012: 126).

Tablo 3: 1907-1908 Yıllarında Taşra Vilayetlerindeki Rum Okullarındaki Öğrenci Sayısı

Türü	Gece (Yatılı)		Gündüz		Toplam
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	
İptidai	-	-	33667	12157	45824
Rüşdiyye	143	117	14651	7537	22448
İdadi	921	281	4254	1824	7280
Dârümuallimîn	147	-	-	-	147
Ruhban Mektebi	40	-	-	-	40
Toplam	1251	398	52572	21518	75739

Tablo 2 ve 3 ‘te görüleceği üzere, Rum cemaatinde en fazla öğrenci iptidai ve Rüşdiyye okulu türlerinde bulunmaktadır. Bu okullar arasında iptidailerin yatılı okulları bulunmaz iken rüştiyelerin yatılı öğrencileri bulunmaktadır. Rüştiyelerin yatılı ve gündüzlü öğrencileri arasında erkeklerin sayısı kızlara göre daha fazladır. Aynı durum idadi seviyesindeki okullar içinde geçerlidir. Dârümuallimîn (öğretmen okulu) ve ruhban (din okulu) okulunda ise sadece erkek öğrenci bulunmaktadır.

2.1. Rumlar ve Ticaret Eğitimi

Rumlar, Osmanlı Devleti’nde ticaretin yansıra bankacılık ve finans alanında da önemli rol oynamışlardır. O yıllarda (Arzova, 2020: 39).

XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Osmanlı toplumu içerisinde tüccarlar ağırlık ve önem kazanmaya başlayarak yükselişe geçmiştir. Doğu ve batı ile ticari ilişkileri yürüten Ortodoks Rumlar önce servet, ardından Osmanlı bürokrasisi içinde siyasi statü ve Patrikhane üzerinde nüfuz kazanmıştır.

Kurulan ticari ilişkilerle birlikte edinilen Batılı yaşam deneyimi Rumlar üzerinde son derece yaratıcı etkileri oluşturmuştur. Ekonomik gelişme, kendi etnik cemaatlerine tarihsel bir geçmiş sunan ve geleceği aydınlanmanın getirdiği açılımlar doğrultusunda yorumlayan yeni bir entelektüel kesim yaratmıştır (Karpat, 1983; Berkes, 1970). Bu kesim her geçen gün ticarete etkin bir duruma gelmiş ve söz sahibi olmuştur. Özellikle Rumların ellerinde bulundurdukları ticari faaliyetleri sürdürmek adına kazandıkları servet sayesinde çocuklarını eğitim için daha

iyi olduğunu düşündükleri Batı ülkelerine göndermiş aynı zamanda da Osmanlı Devleti sınırları içinde okullar kurmuşlardır (Jusdanis, 1998).

Böylece Osmanlı Devleti'nde ilk ticaret okullarının temelleri Rumlar tarafından atılmıştır. Bu ticaret okulları şüphesiz Rum tüccarların orta sınıf eleman ihtiyacının karşılanmasına ve ticaret bilincinin oluşmasına büyük katkılar sağlamıştır.

İlk olarak Heybeliada'daki Rum Ticaret Okulu (Ellinoemboriki Sholi Tis Halkis) sonrasında da Milli Lisanlar ve Ticaret Okulu (Ethnikı Sholı Grammaton Kai Emporiou) kurulmuştur. Bu okullar İstanbul'da ticaret eğitimi adına açılan en önemli okullardır.

2.1.1. Heybeliada'da Rum Ticaret Okulu (Ellinoemboriki Sholi Tis Halkis)

Osmanlı Devleti'nde kurulan ilk özel ticaret okulu Heybeliada'daki Rum Ticaret Mektebi'dir. 1831 yılında zengin Rum tüccarlar ve bankerler, şehrin gürültüsünden uzakta, öğrencilerin sadece derslerle ilgilenebileceği en uygun yer olarak seçilen Heybeliada'daki Panayia (Meryem Ana) Kamariotisa adı ile bilinen manastırda ticaret okulunu kurmuşlardır (Nejat Gülen, 1985: 133; Arzova, 2020: 70).

Fotoğraf 1: Heybeliada Rum Ticaret Mektebi'nin 1835 ve 1905 Tarihli Mühürleri

Kaynak: Tuğlacı, 1992: 175-176

Fotoğraf 2: Heybeliada Rum Ticaret Mektebi

Kaynak: Agos Gazetesi, 2020

Heybeliada Rum Ticaret Mektebi çağdaş bilgilere sahip üretim ve ticaret konularında çalışacak, aynı zamanda kültür düzeyi yüksek ve sağlam ahlaka sahip gençler yetiştirmek amacıyla kurulmuştur (Agos Gazetesi, .2012).

2.1.1.1. Rum Ticaret Mektebinin Eğitim Kadrosu

1831 yılında İstanbul'da kurulan Rum Ticaret Okulunun ilk müdürü ve ilk profesörü (öğretmen) Antoine Silymnios dur (Chassiotis, 1881: 433).

1834'te Abraham Homerolis, Silymnios'un yerine getirilmiştir. 5 öğretmenle eğitimine devam eden okul, 1839 yılına kadar bu kadroyla eğitimini sürdürmüştür. Sonraki bir yıl boyunca görevi Daniel Magnis devralmış ve okulun tarihinde üçüncü müdür olarak kayda geçmiştir. Magnis'ten sonra göreve gelen keşiş Barthélemy Coutloumouciou zamanında okul büyük ün kazanmıştır (Chassiotis, 1881: 433-434).

1851 yılında Sélencie Piskopos'u M.Antime Mazarakis döneminde ticaret okulu ciddi ilerlemeler kaydetmiştir. 1868 yılında okulun yapısı yeniden tasarlanarak 2 ayrı bölüme ayrılmıştır (Chassiotis, 1881:434). Böylece tam bir lise görünümüne kavuşan okulda, pratik ve ticari bölümler kurulmuştur (Arzova, 2020: 72).

Başlangıçta yatılı ve beş sınıftan oluşan okul, 1870'lere doğru geçirdiği düzenlemelerle yedi sınıflı bir eğitim kurumuna dönüşmüştür. Bu dönemde müteveli heyetinde bulunan kişilerce okulun laboratuvar kısmı da geliştirilerek fizik aletleri, mineraloji ve paloeontoloji koleksiyonları getirilmiştir (Tuğlacı, 1992: 175).

1873 yılındaki müdürü Hristos Papadopulos zamanında uygulanan reformlarla ticaret okulu, bütün Osmanlı Devleti sınırlarında tanınır hale gelmiştir (Agos Gazetesi, 2012).

Heybeliada Rum Ticaret Mektebi, 1876 yılında Ulusal Üniversite tarafından tam donanımlı yüksekokul olarak tanınmıştır. Fransız ve Alman Ticaret Okullarının yapısı izlenerek ticarete gerekli bilgilerin verilmesi amacıyla bir sınıf daha okula eklenmiştir (Arzova, 2020: 72). Devamındaki süreçte ise eğitim sekiz sınıf üzerinden yeniden düzenlenmiştir.

Tablo 4: Heybeliada'da Rum Ticaret Okulu Öğretmen Listesi

Bilinmiyor-1834	Stelzimnios Antonios	(Bilgin)
Bilinmiyor- 1839	Homeris Abramios	(Bilgin)
Bilinmiyor- bilinmiyor	Xanthopoulos Konstantinos	(Bilgin)
	Trpezountios	
Bilinmiyor-bilinmiyor	Voulisma Efstathios	(Bilgin)
Bilinmiyor- bilinmiyor	Evelpidis Dorotheos	(Bilgin)
Bilinmiyor- bilinmiyor	Papadopoulos Christos	(Bilgin)
Bilinmiyor- bilinmiyor	Dimitriadis D.	(Bilgin)
Bilinmiyor- bilinmiyor	Paranikas M.	(Öğretmen)
Bilinmiyor-bilmiyor	Spatharis Andreas	(Öğretmen)
1839-1840	Daniel Magnis	(Öğretmen)
1840-1846	Cottbus'tan Bartholomew	(Alim)
1840-1846	Lefakis Stephanos	(Öğretmen)
1846-1847	Philates Ioannis	(Bilgin)
1849-1850	Lefakis Stfanos	(Öğretmen)
1850-1851	Razis Gerasimos	(Alim)
1851-1866	Mazarakis Anthimos	(Alim)

Bu yeni sisteme göre Rum ticaret okulunun son üç sınıfı, Âlî olarak nitelendirilmiştir. Mektebin Âlî sınıfları da kendi içerisinde iki şubeye ayrılarak; ilk şubesinde ticaret ile ilgisi

olmayan bilimler, diğerinde ise ticaret ve banka ile ilgili dersler verilmiştir (Cevdet, 1905: 165).

1881 yılına gelindiğinde okulun müdürü M.C. Chranthopoulos'un eğitim kadrosunda 10 profesör bulunmaktadır (Arzova, 2020: 72).

2.1.1.2. Rum Ticaret Mektebinin Öğrenci Durumu

1831 yılında kurulan okula, 1881 yılına kadar 4.180 öğrenci devam etmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu okul ücretini, yemek ve eğitim için yıllık ödemişlerdir. Okul ücreti öğrenci başına yıllık 50 TL ya da 1.150 Frank dır. 20 kadar maddi durumu elverişsiz öğrenciye tüccar zümre burs verilmiştir.

Heybeliada Rum Ticaret Okulunun sunduğu hizmetler çok büyüktür. Rum hazırlık okulu ve tam ticaret okulu olarak ikiye ayrılan okulda normal eğitimin dışında yoğun bir şekilde Fransızca, İngilizce, Türkçe ve Almanca dil dersleri verilmiştir. 1881 yılında okulun öğrenci sayısı 265 öğrenciye çıkmış, okulun gideri de 92.000 franka yükseltilmiştir. Ticaret okulu her ne kadar varlığını devam ettirmesi için devrin zengin Rumları tarafından desteklenmiş olsa da öğrencilerin yatılı olması ve tüm ihtiyaçlarını burada karşılaması sebebiyle öğrencilerden her zaman belli bir eğitim ücreti alınmıştır (Türker, 2003: 41).

Ticaret Okulu eğitim verdiği süre içerisinde oldukça geniş bir coğrafyaya ulaşmıştır. Bunun sayesinde sadece Atina'dan değil Odessa, Köstence, İskenderiye, Marsilya'dan Rum öğrenciler öğrenim görebilmek için gelmiştir (Türker, 2003: 40).

Ayrıca geneli Rum olmakla beraber Rumca öğrenmek amacıyla okula girmiş birkaç İngiliz öğrencinin de olduğu bilinmektedir. Öğrenim verdiği süre boyunca ticaret okulundan binlerce öğrenci diploma alarak mezun olmuştur. Bunlar arasında büyük bankerler, tacirler bulunmaktadır. Örneğin 1900'lü yılların başlarında Atina Bankasının başmüdürü olan Mösyö Eliaco, zamanın hem bankeri hem de Galata'da büyük petrol taciri olan Mösyö Arvantidis ve bir dönem İngiltere'nin Manchester şehrinin büyük tacirlerinden Nikola Konyadis de bu okulun mezunlarındandır (Cevdet, 1905: 166).

2.1.1.3. Rum Ticaret Mektebinde Ticaretle İlgili Dersleri

8 yıl eğitim verilen okulda ticaret dersleri 5. yıldan itibaren başlamaktadır. 5. sınıf dersleri ticari eğitim adına verilen derslerin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Kaynaklarda detaylandırılan ticaret derslerinin, sınıflara göre ana başlıklar halinde sıralaması şu şekildedir;

5. Sınıf Dersleri

A-Ticaret Kavramı ve Ticari Belgelerin İncelenmesi

Ticaret, Tüccar, Borsa Simsarı, Satış ve Satın Almada Kullanılan Belgeler, Satış ve Satın Almadaki Yasal Düzenlemeler, Taşımacılık

B. Muhasebe: Muhasebenin Genel Teorisi ve Unsurları, Muhasebenin Temel Kavramları, Ticari Defterler.

6. Sınıf Ticaret Dersleri

Ticari Coğrafya: Kıtalar Üzerine Genel ve Ekonomik Değerlendirmeler;

Fiziki Coğrafya ile Doğal ve Sanayi Ürünlerinin Üretim Olgusu Arasındaki İlişki, Madenlerden Üretim, Tarım, Sanayi, İç İletişim Yolları, Ticaret, Temel Bilgiler, Ticaretin Doğası, Avrupa, Amerika, Ticaret Kavramı, Bankacılık İşlemleri, Muhasebe, Hesapların Sınıflandırılması ve Analizi, Gerekli Ticari Defterler, Ticari Matematik, Faiz-İskonto-Komisyonlar

7. Sınıf Ticaret Dersleri

Ticari Coğrafya

Mal Bilgisi: Hayvanlardan Elde Edilen Ürünler, Bitkilerden Elde Edilen Ürünler, Pratik Muhasebe

8. Sınıf Ticaret Dersleri

Mal Bilgisi: Tekstil ürünlerinin incelenmesi, kâğıt üretimi, ticaret kavramı, borsa faaliyetleri, ticari muhasebe, faaliyetler kapsadığı işlemler (Arzova, 2020: 78-83).

2.1.2. Milli Lisanlar ve Ticaret Lisesi (*Ethnikí Sholí Grammaton Kai Emporiou*)

Heybeliada'daki Rum Ticaret Okulu 1831-1916 yılları arasında eğitimini sürdürdüğü zaman içerisinde Rumlar tarafından ticaret eğitimi veren bir lisede açılmıştır. Milli Lisanlar ve Ticaret Lisesi 1909-1925 tarihleri arasında eğitim veren bir Rum ticaret lisesidir. Bugün az bilinen bu ticaret lisesinin tarihi Atina Üniversitesinin arşivinde bulunmaktadır. Bu arşivde lisenin yönetim kurulunun tutanaklarında lisenin 15 yıl eğitimine devam ettiği belirtilmektedir. Ayrıca raporlarda ticaret lisesinin etkinlikleri ve karakteri de anlatılmaktadır.

2.1.2.1. Ticaret Lisesinin Kuruluşu

Devrin Ekümenik Patriği 3. Yuakim başkanlığında 11 Haziran 1909 günü yapılan toplantıda lisenin Patrikhanenin gözetimi altında kurulması kararlaştırılmıştır.

2 sene Zoğrafyon Lisesi'nde geçici olarak eğitime başlayan okulun, eğitim faaliyetleri için İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti'nden (Ellinikos Philologikos S;yllogos Konstantinoiipoleos) bu yeni okul için bir organizasyon raporu hazırlanması istenmiştir. 1861'de kurulan cemiyet, zaman içinde Anadolu ve Rumeli'deki tüm Rum okullarını denetimi altına alarak, hem Rum milletinin ideolojisini üreten hem de eğitim sistemine yön veren en önemli merkezlerden biri haline gelmiştir. Lisenin kaynaklarına göre ilerleyen tarihlerde okul Beyoğlu Rum Vakfına ait kule dibinde (Galata Kulesi) bir binaya taşınmıştır.

Lisenin kuruluş aşamasında Eftim Evgenidis (armatör ve girişimci) başkanlığında ilk yönetim kurulu görevlendirilmiştir. Yönetim kurulunun 3 yıl süre ile görev alması öngörülmüştür. Okulun Müdür ve öğretim üyelerinin ise yönetim kurulu (Eforia) tarafından atanmasına ve azledilmesine karar verilmiştir. Müdür ve öğretim üyelerinin yönetim kuruluna karşı sorumlu olması istenmiştir.

Fotograf 3: Galata Kulesi Yakınlarındaki Milli Lisanlar ve Ticaret Lisesi Binası

Ticaret lisesi müdürünün yüksek ticaret fakültesi mezunu veya doktora ünvanı olan Edebiyat Fakültesi ya da Matematik Fakültesi mezunu olmasının yanı sıra eğitim tecrübesine ve benzer seviyede bir tecrübeye sahip olması talep edilmiştir. Alınan bu kararların yanı sıra ticaret okulunun ilk aşamada eğitim süresinin 4 yıl, ambleminin ve mührünün Hermes'in kafası olmasına da karar verilmiştir.

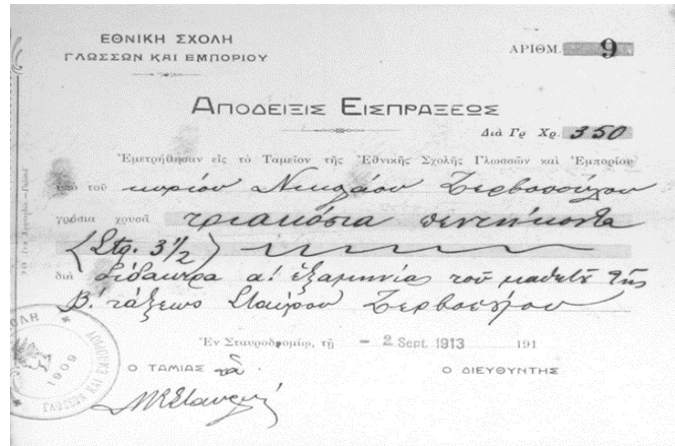
Fotograf 4: Milli Lisanlar ve Ticaret Lisesi 1909-1925 Amblem ve Mührü

Okulun kuruluş amacı ise yabancı devletlerin desteği ile İstanbul'da ve Anadolu'da benzer liselerin Rum öğrencileri çekerek mezhep değişiminin önüne geçilmesini engellemek şeklinde açıklanmıştır. Bu durum Rum Patrikhanesi için 19. yüzyıl boyunca endişe kaynağı olmuştur. Öte yandan Rumların ticari faaliyetlerdeki devamını sağlamakta belirlenen diğer amaçlar arasında yer almaktadır.

2.1.2.2. Ticaret Lisesinin Eğitim Sistemi ve Yönetim Kurulu

Eylül 1909'da eğitime başlayan okulda, 1909-1913 yılları arası ilk dönem kabul edilmiştir. Bu yıllarda yönetim kurulu başkanı Eftim Evgenidis yerini Solon Kazanova'ya bırakmış, ilk müdür olarak da Heybeliada Rum Ticaret Okulu hocalarından K. Çarlton atanmıştır.

Öğrenci ücretlerinin 12 TL olduğu lisede, masraflar öğrenci ücretlerinden, hibelerden ve cemiyetlerin desteklerinden karşılanmıştır.

Resim 5: Milli Lisanlar ve Ticaret Lisesinin Öğrenci Ücreti Tahsil Makbuzu

Yönetim kurulu Fransa'dan da maddi destek alınması önerisinde bulunmasına karşın lisenin Osmanlı-Rum müessesesi olması sebebi ile bu fikir Patrik tarafından reddedilmiştir.

Ticaret lisesinde öğretilen diller arasında Rumca (kadim, modern), Türkçe, Fransızca, Almanca veya İngilizce (seçmeli) yer almaktadır. Ayrıca lisede birçok dersin Fransızca okutulmasına karar verildiği bilinmektedir. Matematik, Fizik, Kimya, Coğrafya, Genel Ticaret Bilgisi, Siyasi Ekonomi, Ticaret Hukuku, Tarihi Rumca, Din Bilgisi, Kaligrafi ve Çizim dersleri okulun programında yer alan dersler arasındadır. Lisan ve ticaret eğitimi verilmesi düşünülen okulda ilerleyen yıllarda fizik- kimya laboratuvarları, kütüphane ve ticaret müzesinin kurulması da kararlaştırılmıştır.

Eğitime 4 yıl olarak başlayan okul 1912'de 5 yıla çıkarılmıştır. Solon Kazonova istifa ettiği için 1913-1914 eğitim döneminde Patrikhane tarafından yönetim kurulu başkanı olarak Midilli Metropoliti Kiril'i atanmıştır. Dönemin müdürü ise Niko Kalamarçis'tir. 1915'e gelindiğinde Midilli Metropoliti İstanbul'dan ayrıldığı için yerine İzmir Metropoliti Hrisostam okulun başkanlığını üstlenmiştir. 1917'de ise okulun başkanlığına Kırklareli metropoliti Ağathangelos müdürlüğüne de Yani Karablian'dan atanmıştır. Yani Karablian'dan sonra Yani Papodopolas müdür olarak getirilmiştir. Okulun son dönemlerinde milli meclis kararı ile eski müdürlerden N. Kalamarçis'in müdür olarak atanması yönetim kurulunda büyük krize sebep olmuştur. Lisenin son toplantı kayıtları 1923 yılı tarihlidir.

2.1.2.3. Ticaret Lisesinin Öğrenci Durumu

Eylül 1909'da eğitime başlayan ticaret lisesinin önce yalnız gündüz öğrencileri için eğitim verdiği ilerleyen yıllar da geceli-gündüzlü öğrenci kabulüne başladığı görülmüştür. Geceli öğrencilere Beyoğlu semti yazıcı sokakta yurt verilmiştir. Bu öğrencilere okula kabul giriş imtihanlarında 7 yıl ilk-ortaokulu bitirmesi şartı koyulmuştur.

Okul kayıtlarında 1912-1913 dönemi sonu öğrenci sayısı şu şekilde kayıt edilmiştir.

Sınıf	Öğrenci Sayısı
1	70
2	60
3	87
4	47
5	33

Daha önce değinildiği gibi yeni bir sınıfın eklenerek okulun 5 yıl olduğu görülmektedir. Bu dönemde 28 öğrencinin okulu bıraktığı bir önceki dönemde ise 84 öğrencinin okulu bıraktığı ticaret lisesi kaynaklarından öğrenilmektedir. Bu kaynaklara göre mezun öğrenci sayısının 22, yeniden sınava girecek öğrenci sayısının 8, vefat eden öğrenci sayısının 1, sınıfta kalan öğrenci sayısının ise 1 kişi olduğu belirtilmektedir.

1917-1918 yıllarında öğrencilerden alınan ücret 2300 TL, karne harcı 30 TL, öğretmenlere ödenen maaş ise 1978 TL olarak kayıtlara geçmiştir. Okulun 12 TL olan öğrenci ücretlerinin zaman içerisinde 2300 TL ye çıkması yüksek enflasyonun olduğunu göstermektedir.

1918-1919 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde öğrenci sayıları şu şekilde karşımıza çıkmaktadır;

Sınıf	Öğrenci Sayısı
1	90
2	100
3	60
4	40
5	30

Okul kaynaklarına göre öğrenci artışının sebebi yabancı okulların kapanmasına bağlanmıştır.

2.1.2.4. Ticaret Lisesinin Müfredatı ve Ticaret Dersleri

Eğitim yılı 5 yıl olan ticaret lisesinde zorunlu lisanlar Türkçe, Rumca ve Fransızca iken Almanca ve İngilizce seçmeli lisanlar arasındadır. Okulda birçok ders Fransızca okutulmaktadır. Lisede Türkçesi iyi olmayan öğrencilere ise ek ders verilmektedir.

Ayrıca lisedeki derslere ek olarak bir pedagoji şubesinin açılarak, mezunların okullarda öğretmen olarak atanması istenmiştir.

Kaynaklarda detaylandırılan ticaret derslerinin, sınıflara göre ana başlıklar halinde sıralaması şu şekildedir;

1910 eğitim- öğretim yılı (Eğitimin 4 yıl olduğu yıllar)

2. sınıf

Ticaret (Haftada 4 Saat)

Ticaret, tüccarlar, tüccar çeşitleri, borsa, bankacılar, brokerler, komisyoncular, temsilciler, ticaret kuralları, ticari belgeler, nakit (para, kağıt para, para transferi), çek senet, konşimento,

Ulaşım: Kara, deniz, demiryolu ile ulaşım, nakliye, nakliye oranları, sigorta

Genel ilkeler: Ticaretin ilkeleri ve defter tutma

Hesap: Hesaplarının tanımı ve işleyişi, hesapların raporlanması, hesap açma/ kapama, destekleyici belgeler, karşılık oranları, tek ve çift taraflı kayıt yöntemi, sermaye hesapları ve diğer hesaplar, gelir/gider tablolar, stok bilançosu, yıl içi hesaplar.

Muhasebe defterleri, portföy analizi, para değişimi veticari bir işletme uygulaması (pratik)

3. Sınıf

Ticaret (Haftada 3 Saat)

Muhasebenin genel ilkeleri, ortalık çeşitleri, hisse senetleri ve tahviller, işletme muhasebesi, endüstriyel muhasebe, madencilik muhasebesi, denizcilik muhasebesi, sigorta muhasebesi, borsa muhasebesi, muhasebecilik ve ticari bir işletme uygulaması (pratik) vb konular.

Ticaret hukuku (Haftada 2 Saat)

Tüccarlar, ticaret yapamayan kişiler, evlilik sözleşmesinin yayınlanması, iş defterleri, defter tutma, mevzuat, cari hesaplar, şirketler, ortaklıklar, şirketlerin yönetimi, denetim kurulu, anonim şirket (katılım, tasfiye, fesih ve yan şirketler) ticaret borsaları, aracılar, komisyon temsilcileri, komisyon temsilcilerinin hak ve yükümlülükleri, ticari rehin, acentenin yükümlülükleri senetler ve kambiyo senetleri, iflaslar, yükümlülükler hakkında genel bilgiler, satış, konkordato, alacakların rehin verilmesi, ipotek sahibinin hakları, ticaret mahkemelerinin kurulumu ve bu mahkemelerin temsilcileri, sözleşmelerle veya sözleşmesiz taahhütler, deliller, taahhütler, faturalar, defterler, alıcı ve satıcının yükümlülükleri vb konular.

Deniz hukuku; gemi milliyet, gemi mülkiyeti, gümrükte devir, gemilerin ortak mülkiyeti, gemi sahipleri, alacaklıların gemide sahip olacağı çeşitli haklar, armatörler, terk edilmiş gemi, gemi taşımacılığı hasar teorisi, sigorta, deniz sigortası vb konular.

Malların incelenmesi (Haftada 1 saat)

Demir, bakı, bronz, pirinç çinko, kurşun, manganez, kükürt, cıva, gümüş, altın, platin, brosit vb madenlerin incelenmesi

4. Sınıf

Muhasebe (Haftada 8 Saat)

Para: Paralar ve madeni paralar, para birimleri, para değişimi, Türk ve Latin birliği, İngiltere, Almanya, Hollanda, Rusya, Japonya, Amerika birleşik Devletleri'nin çeşitli ağırlık ölçü birimleri ve para birimleri, Türkiye, Paris, Berlin, Londra, Viyana'da para birimlerinin üretimi ve kavramları, İstanbul, Paris, Londra, Berlin, Viyana'daki madeni paraların büyüklüğü, türkiye, Fransa, İngiltere'deki altın ve gümüş oranları, para birimlerinin nominal değeri, dövizin Türk lirasına çevrilmesi, mecidiye ve Türk lirası arasındaki sabit oran, İstanbul, Paris, Londra, Berlin, Viyana'daki döviz kurunun incelenmesi, yabancı değerlerin ulusal değerlere dönüşümü.

İndirim: İndirimler, komisyonlar, Türkiye'de iskonto uygulaması, borç iskonto fişleri, kambiyo zararı, komisyon, döviz kaybı vb

Kıymetler ve kamu fonları: rant, konsolide borç, değişken borç, amortismanına tabi rant, sürekli rant, rantın değişimi. Hisse senetleri; sermaye payları, katkı payları, menfaat payları, hisse öncelikli paylar, tercih payları, fon payları, serbest bırakılan ve serbest bırakılmayan paylar.

Galata'daki borsada işlem gören ana hisse senetleri.

Paris'te listelenen Osmanlı değerleri, Osmanlı borcunun Paris'te hesaplanması, Osmanlı İmparatorluk Bankası, Londra'da listelenen hisse senetleri, Osmanlı kredilerinde borç paritesi, Berlin'de işlem gören menkul kıymetler, Anadolu hisseleri, Türk lotları, Berlin'de Türk lotlarının özel düzenlenmesi, Brüksel, Viyana ve Amsterdam'da işlem gören Osmanlı hisse senetleri, finansal muhasebe, mevduatlar, menkul kıymetler portföyü ve ilgili konular.

Ticaret Hukuku (Haftada 1 saat)

Sanayi mevzuatı, gümrük mevzuatı, gümrük idaresi, iş mevzuatı, iş sözleşmeleri, toplu iş sözleşmesi, sözleşmenin ihlali, çalışma koşullarının düzenlenmesi, Türkiye'de bağlayıcı ve tahkim kurumları, işçi, işçi yükümlülükleri, işçi sigortası, işsizlik ve hastalığa karşı sigorta, işçi emekli maaşları.

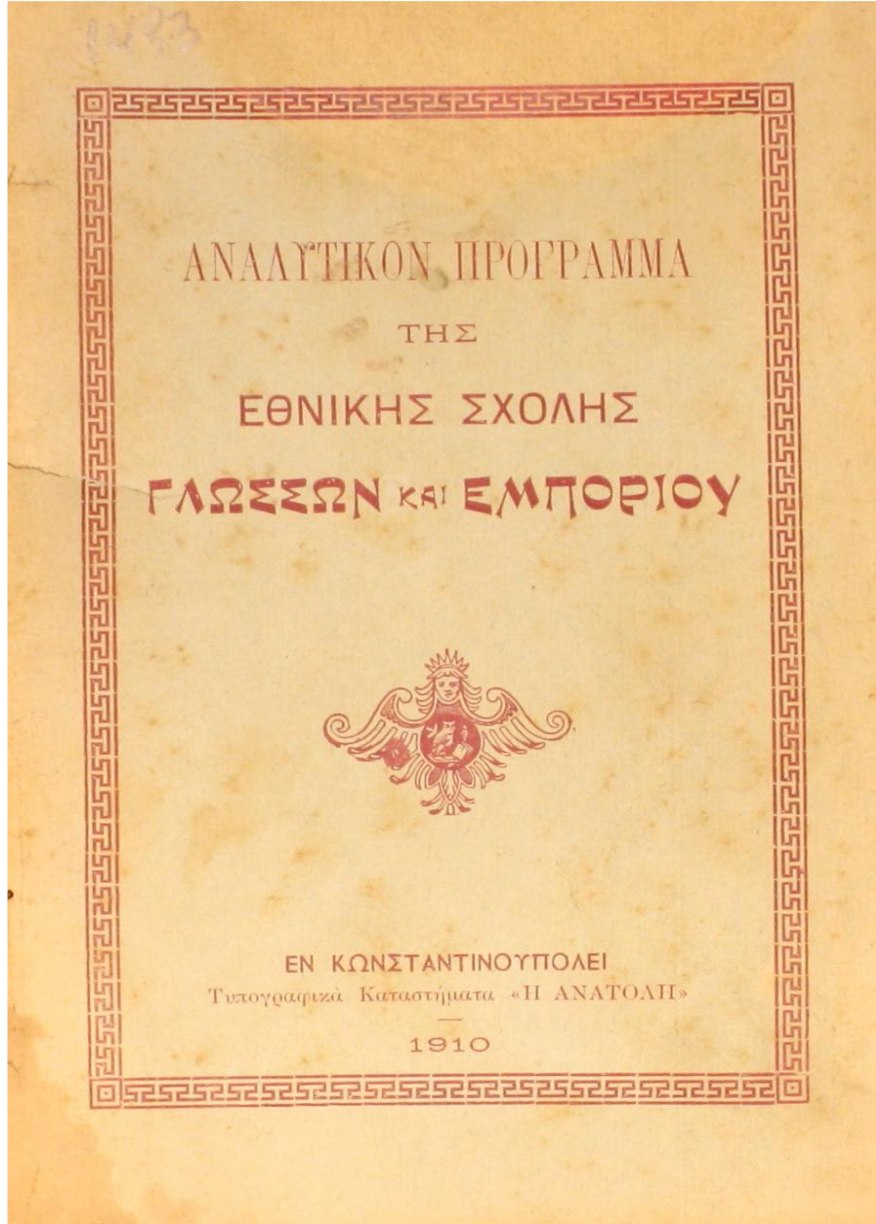
Siyasi Ekonomi (Haftada 2 saat)

Servet üretimi, ekonomi politikasının amacı, (toprak, emek, sermaye ve girişimci) üretimdeki yeri, iş hukuku, modern toplumlarda zenginlik dağılımı, bankalar, kamu kredisi, devlet tahvilleri, itfa payları, devlet borçlarının dönüştürülmesi, kamu/ devlet borçlanması, iç ve dış ticaret, ithalat,

Uluslararası ticaret, ticaret krizleri nedenleri ve çareleri, tasarruflar, artan tasarrufların nedenleri, fonların kullanımı, kamu maliyesi, devletin tanımı ve rolü, bütçe, bütçe tanımı, bütçenin hazırlanması ve sunumu, gelir ve gider bütçesi, ek ödenekler

Malların incelenmesi (Haftada 3 saat)

Ticari faaliyetlere konu olabilecek madenler ve endüstriyel maddelerin incelenmesi.

Fotoğraf 7: Milli Lisanlar Ve Ticaret Lisesi 1910 Yılı Ders Programı Kitap Kapağı

1912 eğitim- öğretim yılı (Eğitimin 5 yıl olduğu yıllar)

Eğitimi 5 yıla çıkarılan okulun ders programı değiştirilmemiş bir önceki sınıfların tekrarı ve ders eklemeleri yapılmıştır. 1910 ve 1912 dönemleri dersleri, ders saatleri paralellik göstermiştir.

3. sınıf

Ticaret/ Muhasebe (Haftada 4 saat)

Ticaretin unsurları, tüccarlar, iç ve dış ticaret, ithalat/ihracat, ticaret eylemleri, üreticiler, tüccarlar, bankacılar, borsacılar, brokerler, komisyoncular, aracılar, borsa ve pazarlar, değişim belgeleri, piyasalar ve piyasa fırsatları, borsa belgeleri, borsaların teçhizatı, ticari belgeler, ticaret düzenlemeleri, çeşitli belgeler(akreditif, havale vb.)

Hesap: Hesap tanımı, genel ilkeler, defter tutma yöntemleri, işletme defterleri, ticaret defterlerine ilişkin kanunlar, envanter defteri, defterlerin kullanımı, genel hesap teorileri, hesap açma, hesapların niteliklerine göre sınıflandırılması, hesap bakiyesi, borç bakiyesi, kredi bakiyesi, yabancı para cinsinden hesap, sabit döviz kurları, muhasebe kitapları, muhasebecilik (pratik), ticari aritmetik, cari ve faiz hesapları

Malların incelenmesi (Haftada 1 saat)

Endüstriyel mallar, madenler, kimyasal (azotik asit, hidroklorik asit, sodyum sülfat, kimyasal gübreler vb.) maddelerin incelenmesi gibi konular.

4.Sınıf

3. Sınıfın hızlandırılmış versiyonu

Muhasebe ve defter tutma (Haftada 3 Saat)

Çift taraflı kayıt yöntemi, envanter işlemleri, ticari kar, gelir/ gider değerlendirmesi, amortisman hesaplamaları, stok dengesi, bilançoların okunması ve değerlendirilmesi, vb.

İş yazışmaları (Haftada 1 saat)

Genel kavramlar, yazışmaların rolü ve kullanışlılığı, yasal gereklilikler, anlaşmazlıklar,

5. Sınıf

Teorik Muhasebe (Haftada 2 Saat)

4. Sınıfın hızlandırılmış versiyonu

Monografi, endüstriyel muhasebe, silahlanma muhasebesi, deniz sigortası muhasebesi, tarımsal muhasebe, bankalar muhasebesi vb konular.

Ticari ve Bankalarla İş Yazışmaları (2+1=3 Haftada Toplam 3 Saat)

Borsa İşlemleri (Haftada 1 Saat)

Emtia ve borsalar, değerlendirme borsası, kamu fonları, hisse senetleri, tahviller, sürekli ve amortisman tabi yıllık ödemeler, borsa işlemleri, nakit işlemleri, vergi ve aracılık oranları, nakit işlemleri, Osmanlı borç tarihi, Osmanlı menkul kıymetleri (Paris, Londra, Berlin, Brüksel, Amsterdam ve Viyana), spekülasyonlar vb. konular.

Finansal Matematik (Haftada 2 saat)

İndirimler, borsa, arbitraj, değerli metaller ve para birimleri, Latin Birliği, viyana, Berlin, Paris ve Türkiye'deki madeni para üretimi ile ilgili kavramlar, Türkiye, Fransa ve İngiltere gümüş ve altın oranları arasındaki farklılıklar, dünyanın çeşitli ülkelerinin para sistemleri, ticari, endüstriyel ve finansal yönetimin temel kavramları

Malların incelenmesi (Haftada 2 saat)

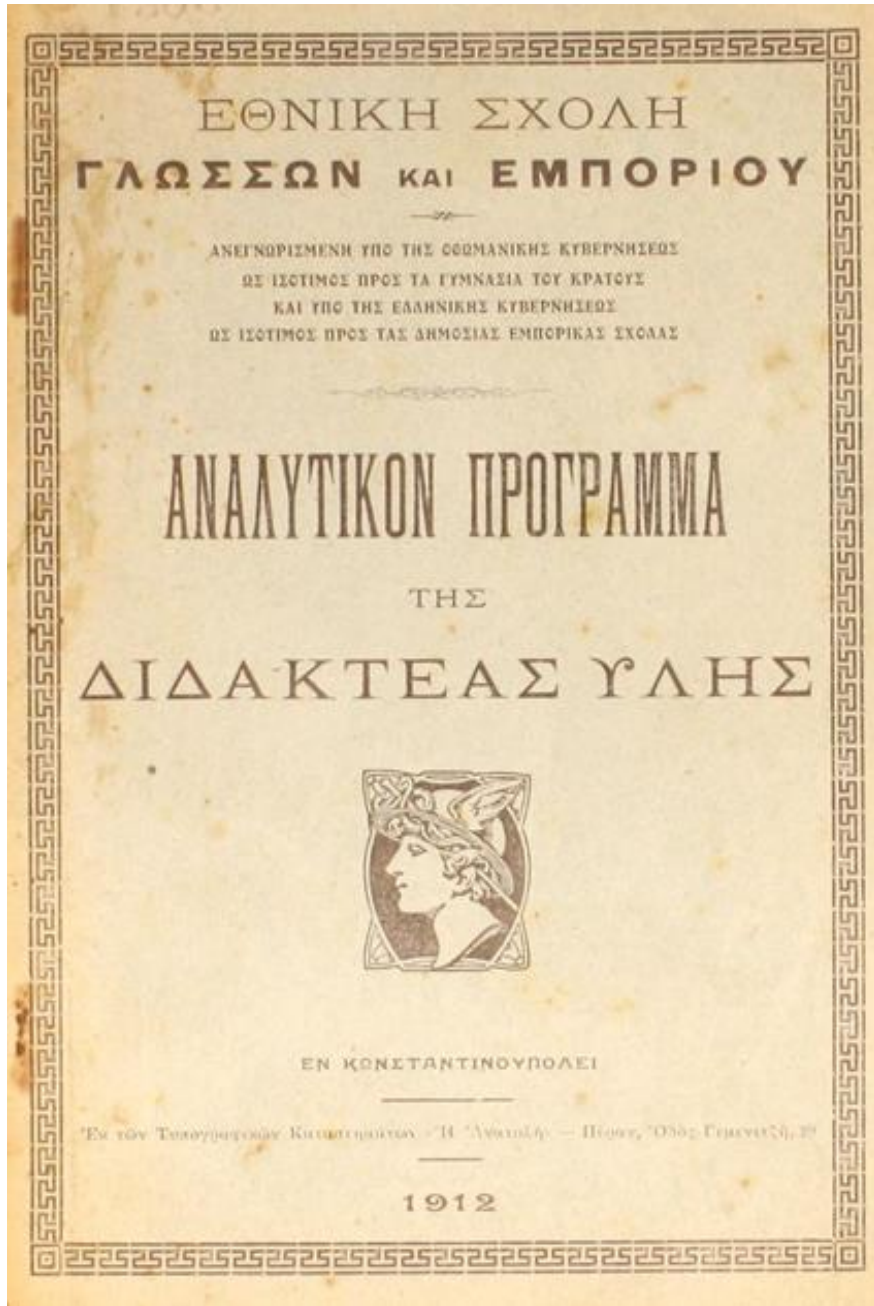
Tekstil malzemeleri, tahıllar ve kurutulmuş sebzeler, yağlı tohumlar, fermantasyon, alkolik fermantasyon, sömürgelerden gelen ürünler, petrol ticareti ve endüstrisi, doğal yakıtlar vb.

Tablo 5: Ticaret Lisesinde 1912 Yılında Verilen Derslerin Haftalık Saatleri

Dersler	Sınıflar					Toplam
	1	2	3	4	5	
Din Dersi	1	1	1	-	-	3
Rumca	7	5	5	5	5	27
Matematik/ Çizim	4	3	3	3	2	15
Fizik	2	2	3	2	-	9
Tarih (Rumca)	2	2	-	-	-	4
Rumca (Ticari Yazışma)	-	-	-	1	-	1
Fransızca	9	8	5	5	4	31
Tarih (Fransızca)	-	-	2	1	-	3
Ticaret Bilgisi	-	-	4	3	7	14
Fransızca Ticari Yazışma	-	-	-	1	1	2
Fransızca Hukuk	-	-	-	1	1	2
Siyasi Ekonomi	-	-	-	-	2	2
Coğrafya	2	2	2	2	2	10
Ticari Çalışmalar	-	-	-	1	2	3
Türkçe	5	5	5	5	5	25
Almanca veya İngilizce	-	5	4	4	4	17
Kaligrafi	2	1	-	-	-	3
Jimnastik	2	2	2	2	1	9
Stenografi/ Daktilo	-	-	1	1	1	3
Toplam	36	36	37	37	37	183

Τάξεις	A'	B'	Γ'	Δ'	Ε'	Σύνολον
Μαθήματα ἑλληνιστὶ διδασκόμενα						
Θρησκευτικά	1	1	1		—	3
Ἑλληνικά	7	5	5	5	5	27
Μαθηματικά	4	3	3	3	2	15
Φυσικά	2	2	3	2		9
Ἱστορία	2	2	—	—		4
Ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ἀλληλογραφία				1		1
						59
Μαθήματα γαλλιστὶ διδασκόμενα						
Français	9	8	5	5	4	31
Histoire			2	1		3
Commerce, comptabilité			4	3	7	14
Correspondance commerciale				1	1	2
Législations				1	1	2
Economie politique					2	2
Etude de marchandises				1	2	3
Géographie commerciale	2	2	2	2	2	10
						67
Ἄλλαι ξέναι γλῶσσαι						
Τουρκικά	5	5	5	5	5	25
Ἀγγλικά ἢ Γερμανικά		5	4	4	4	17
						42
Τεχνικὰ μαθήματα						
Καλλιγραφία	2	1				3
Δακτυλογραφία καὶ στενογραφία			1	1	1	3
Γυμναστική	2	2	2	2	1	9
Σύνολον	36	36	37	37	37	183

Fotoğraf 8: Ticaret Lisesinde 1912 Yılında Verilen Derslerin Haftalık Saatleri Orijinal Metni

Fotoğraf 9: Milli Lisanlar ve Ticaret Lisesi 1912 Yılı Ders Programı Kitap Kapağı

3. SONUÇ

Osmanlı Devleti'nde gayrimüslimler genellikle refah içinde yaşamışlardır. Devlet görevlisi olarak çalışmayan, askerlik yapmayan gayrimüslimler, bilim, sanat ve ticaretle uğraşmışlardır. Bunun da doğal sonucu olarak zenginleşerek toplumun bu alanlarda aranan kesimini oluşturmuşlardır. Osmanlı tebaası içerisinde yaşayan birçok cemaatin kendilerine ait okulları bulunmaktadır. Fakat devlet içerisinde en önemli okullar Rum cemaatine aittir. Özellikle ruhban okulu Osmanlı Devleti içerisindeki en eski Rum kaynaklı okullardandır.

Rumlar daha çok ticaret ve bankacılıkla ilgilendikleri için açtıkları okullar arasına ticaret okullarını da eklemişlerdir. Şüphesiz eleman ihtiyaçlarını gidermek için açtıkları bu okullarda lider durumda oldukları ticari faaliyetleri daha bilinçli yürütme isteği de yatmaktadır. Bunun yanı Avrupalılar ve diğer cemaatler tarafından açılan okullardan kendi öğrencilerini koruyarak bir anlamda asimile olmalarını da engellemeye çalışmışlardır.

Osmanlı Devleti'nde her ne kadar tüccar ve ticari bilgin yetiştirilecek ticaret okulu kurma fikri Sultan Abdülmecid döneminde gündeme getirilmiş olsa da devlet tarafından ticari eğitim verilebilecek bir okul açılmamıştır. Ancak bu girişim Sultan II. Abdülhamid döneminde, 1883 yılında Hamidiye Ticaret Mektebi'nin kurulması ile gerçekleştirilebilmiştir. 1883 yılında Hamidiye Ticaret Mektebi kurulmadan önce Rumlar tarafından 1831 yılında Heybeliada'da Rum Ticaret Okulu kurulmuştur. 1916 yılına kadar eğitim verdiği belirtilen okulun balkan savaşlarının başlaması ile 1913 yılında geçici süre ile devlete teslim edilmiştir.

Rumların ticaret eğitimi veren tek okulu Heybeliada'daki Rum Ticaret Okulu değildir. Bu okulun yanı sıra 1909 yılında ticaret eğitimi üzerine temellendirilen Milli Lisanlar ve Ticaret Lisesi'ni de (Ethnikı Sholı Grammaton Kaı Emporiou) kuran yine Rumlardır. Ticaret lisesi hakkında günümüze ulaşan çok az bilgi mevcuttur. Lisenin orijinal belgelerinden elde edinilen bilgilere göre lisenin kuruluşunda Heybeliada'daki okulun ve Rum Edebiyat Cemiyetinin etkileri bulunmaktadır.

Her iki okulunda yabancı okullarla rekabet edebilmesi için Avrupa dilleri müfredatına eklenerek eğitim kalitesinin yükseltilmesi amacı ile sürekli düzenlemeler yapılmıştır.

Rum burjuvazisi sosyal dönüşümün gerçekleşebilmesi için en etkili yolun eğitimden geçtiğini düşündüğünden, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgememiştir.

Rum ticaret eğitiminde her zaman temel referans Batı Avrupası olduğundan, Avrupa'daki yenilikler yakından takip edilmiştir. Ticaret eğitiminde Rumların çağına göre, bu kadar hızlı modernleşmesinin ve ilerlemesinin nedeni budur. Şüphesiz bilinçlenmenin yolunu açan Avrupa ile bağlantıları yüksek olan Rum aydınları ve Rum burjuvası olmuştur.

KAYNAKLAR

- Agos Gazetesi* (2012). Heybeliada'daki Rum kurumları Deniz Kuvvetleri'nin elinde. <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/3549/heybeliadadaki-rum-kurumlari-deniz-kuvvetlerinin-elinde>).
- Anagnostopulu, A. (1999). *Tanzimat ve Rum Milletinin Kurumsal Çerçevesi-Patrikhane, Cemaat Kurumları, Eğitim*. Stathis P.,(edt.), 19, 1-35.
- Arzova S.B. (2020). *Rumlar ve Ticaret Elen Ticaret Mektebi*, Expoze Kitap, Mikyas Basım Yayın Matbacılık San. Tic. Ltd.Şti., İstanbul.
- Berkes, N. (1969). *100 soruda Türkiye iktisat tarihi* (Vol. 1). Gerçek Yayınevi.
- BOA., MF.İST., 9/39 (1 R.ahir 1328/13 Mart 1910). I. Cetvel.
- BOA., MF.İST., 9/39 (1 R.ahir 1328/13 Mart 1910). II. Cetvel.
- BOA., MF.İST., 9/39 (1 R.ahir 1328/13 Mart 1910). III. Cetvel.
- Braude, B. (2014). *Christians and Jews in the Ottoman Empire: The abridged edition*. Boulder: Lynne Rienner.

- Cevdet, A. (1905). *Rum Ticaret Mektebinde*. İctihad, 5, 164.
- Chassiotis, G. (1881). *L'instruction publique chez les Grecs*. E. Leroux.
- Davison, R. H. (1963). *Reform in the Ottoman Empire, 1856-1876*, Princeton.
- Duman, M. Z. (2007). Türkiye'de Burjuva Sınıfının Sosyal Profili. *Sosyoekonomi*, 5(5).
- Eksertzoglou, H. (1999). *Osmanlı'da Cemiyetler ve Rum Cemaati Dersaadet Rum Cemiyet-i Edebiyyesi, 1861-1912*, (çev. Foti Benlisoy-Stefo Benlisoy), Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Ergün, M. (1996). *İkinci Meşrutiyet devrinde eğitim hareketleri*. Ankara: Ocak.
- Güçtekin, N. (2012). Osmanlı Devleti'nin 1907-1908 Yılına Ait Eğitim İstatistiği. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 11(22), 125-167.
- Hidayet, V. M. (1992). *Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

